

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Odporna demokracja dzięki silnemu i zróżnicowanemu społeczeństwu obywatelskiemu”

(opinia z inicjatywy własnej)

(2019/C 228/04)

Sprawozdawca: Christian MOOS

Wniosek o konsultację	12.7.2018
Podstawa prawna	Art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego Opinia z inicjatywy własnej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa
Data przyjęcia przez sekcję	6.3.2019
Data przyjęcia na sesji plenarnej	20.3.2019
Sesja plenarna nr	542
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	145/5/2

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Znaczące siły polityczne w Europie – głównie, choć nie tylko, skrajnie prawicowe ruchy i partie, z których niektóre już współtworzą koalicje rządowe – podważają liberalną demokrację i chcą zniszczyć Unię Europejską.

1.2. Pluralistyczne społeczeństwo obywatelskie jako jedna z cech demokracji liberalnej opiera się na wolnościach obywatelskich, które są zagrożone przez autorytarne tendencje. Ma ono do odegrania kluczową rolę w zachowaniu liberalnej demokracji w Europie.

1.3. Liberalna demokracja wymaga m.in. zagwarantowania praw podstawowych, niezależnego sądownictwa, sprawnie funkcjonującego mechanizmu kontroli i równowagi, nieskorumpowanej służby publicznej, dobrze zarządzanych usług świadczonych w interesie ogólnym oraz prężnego społeczeństwa obywatelskiego.

1.4. Niezależne społeczeństwo obywatelskie jest zasadniczym demokratycznym organem nadzorczym i szkołą demokracji, a ponadto wzmacnia spójność społeczną. Niemniej może wypełniać te funkcje tylko wtedy, gdy pozwalają na to ramy społeczne, polityczne i prawne. Próby zahamowania finansowania ze źródeł niepaństwowych naruszają wolność zrzeszania się i funkcjonowanie demokracji.

1.5. Społeczeństwo obywatelskie i demokracja borykają się z wyzwaniami w wielu dziedzinach. Na przykład prawicowi populiści kwestionują osiągnięcia ruchów na rzecz emancypacji kobiet.

1.6. Polaryzacja społeczeństwa znajduje również odzwierciedlenie w powstaniu tzw. społeczeństwa nieobywatelskiego. Coraz częściej podmioty działające w oficjalnych instytucjach krajowych i ponadnarodowych podziałają populistyczne idee.

1.7. Elementy autorytarne, w tym pochodzące z państw trzecich, wspierają tę tendencję w kierunku demokracji nieoliberalnej, co prowadzi do ograniczenia wolności mediów i zwiększenia korupcji w Europie.

1.8. Unia nadal nie posiada odpowiedniego mechanizmu gwarantującego skuteczne zachowanie demokracji i praworządności w państwach członkowskich.

1.9. EKES wzywa wszystkie państwa członkowskie do powstrzymania się od wszelkich prób ustanowienia demokracji nieoliberalnej. Jeżeli niektóre państwa członkowskie zwrócą się w kierunku autorytaryzmu, UE musi w jak najszerszym zakresie wykorzystać przepisy traktatów.

1.10. Osoby występujące przeciwko liberalnej demokracji powinny zostać wykluczone ze swoich partii politycznych na szczeblu europejskim i z grup politycznych w Parlamencie Europejskim.

1.11. EKES ponawia swój apel o stworzenie europejskiego semestru demokracji wraz z europejskim mechanizmem kontroli praworządności i praw podstawowych oraz tablicą wyników w zakresie demokracji.

1.12. Komitet jest zdania, że należy rozważyć nałożenie korygujących środków gospodarczych na państwa członkowskie, które nie przestrzegają art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE).

1.13. Jeżeli chodzi o ochronę budżetu UE przed niedociągnięciami w zakresie praworządności, cięcia nie mogą odbywać się kosztem beneficjentów w społeczeństwie obywatelskim.

1.14. EKES proponuje, by nowe wieloletnie ramy finansowe (WRF) były wystarczająco elastyczne w celu umożliwienia zwiększenia wsparcia dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, gdyby rządy krajowe ograniczyły środki lub zaprzęstały finansowania ze względów politycznych.

1.15. Komitet podkreśla, że organizacje społeczeństwa obywatelskiego i inicjatywy otrzymujące finansowanie UE w ramach nowych WRF muszą wyraźnie zobowiązać się do przestrzegania wartości europejskich.

1.16. EKES wzywa unijnych ustawodawców do dalszego zmniejszenia obciążeń administracyjnych zwłaszcza w odniesieniu do małych organizacji i inicjatyw na niewielką skalę.

1.17. EKES wzywa Komisję do zwiększenia inwestycji w budowanie potencjału społeczeństwa obywatelskiego, wzmocnienia sieci współpracy transgranicznej oraz lepszego informowania o istniejących instrumentach wsparcia. Komisja powinna przedstawić propozycje dotyczące minimalnych standardów łączenia aktywności zawodowej z działalnością wolontariacką w ramach społeczeństwa obywatelskiego.

1.18. Komitet popiera postulat Parlamentu dotyczący utworzenia europejskiego statutu towarzystw ubezpieczeń wzajemnych, stowarzyszeń i fundacji. Jako alternatywny pierwszy krok proponuje ustanowienie alternatywnego międzyinstytucjonalnego systemu formalnej akredytacji.

1.19. EKES uważa, że warto by zbadać, dlaczego inicjatywa ta nie została wdrożona, a jednocześnie dążyć do zawarcia międzyinstytucjonalnego porozumienia – swego rodzaju znaku rozpoznawczego dla organizacji pozarządowych. Komitet powinien rozważyć tę możliwość.

1.20. EKES wzywa państwa członkowskie, by wprowadziły środki wsparcia dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, bez uszczerbku dla usług publicznych i sprawiedliwości podatkowej.

1.21. Komitet wzywa instytucje UE do dalszego wzmacniania demokracji uczestniczącej.

1.22. EKES oczekuje, że wszystkie podmioty będą zmierzać do realizacji europejskich strategii politycznych prowadzących do konkretnych korzyści w życiu obywateli.

1.23. Decydenci na szczeblu krajowym i europejskim muszą zająć się palącymi kwestiami społecznymi oraz zapewnić stabilność społeczną za pomocą integracyjnych systemów edukacji, wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, konkurencyjnych i innowacyjnych gałęzi przemysłu, dobrze funkcjonujących rynków pracy, sprawiedliwych podatków oraz skutecznych usług publicznych i systemów zabezpieczenia społecznego.

1.24. Aby bronić fundamentalnych wartości europejskich, potrzeba silnych partnerów społecznych i społeczeństwa obywatelskiego w całej jego różnorodności.

2. Definicje

2.1. Demokracje liberalne to systemy sprawowania rządów łączące demokrację z liberalizmem konstytucyjnym, który ogranicza władzę rządzącej większości, gwarantując jednostkom swobody i wolności polityczne. Są to reprezentatywne demokracje z systemami wielopartyjnymi i pluralistycznym społeczeństwem obywatelskim, w których systemy kontroli i równowagi, w tym niezależne sądownictwo, sprawują nadzór nad organami władzy a wolność mediów jest zagwarantowana. Również każda osoba fizyczna i prawna podlega zasadzie praworządności. Liberalne demokracje szanują i chronią mniejszości oraz gwarantują prawa obywatelskie (zwłaszcza prawo do głosowania i kandydowania w wyborach), swobody obywatelskie (np. wolność zrzeszania się), prawa człowieka i podstawowe wolności.

2.2. Dobrze funkcjonująca liberalna demokracja to system polityczny umożliwiający stałe kontrolowanie organów publicznych – system sprzyjający ekspresji oraz udziałowi obywateli i organów pośredniczących, w które się angażują, we wszystkich przestrzeniach obywatelskich.

2.3. Demokracja uczestnicząca, która uzupełnia demokrację przedstawicielską, potrzebuje organów pośredniczących (związków zawodowych, organizacji pozarządowych, sieci zawodowych, stowarzyszeń tematycznych itp.), aby angażować obywateli oraz promować powszechne i obywatelskie poczucie odpowiedzialności za sprawy europejskie i budowanie sprawiedliwszej, bardziej inkluzywnej Europy opartej na większej solidarności.

2.4. Nieliberalne demokracje to systemy polityczne, w których odbywają się wybory, lecz brakuje liberalizmu konstytucyjnego. Demokratycznie wybrani przywódcy ograniczają prawa i swobody obywatelskie oraz minimalizują ochronę mniejszości. Osłabia się system kontroli i równowagi oraz niezawisłe sądownictwo i niezależne media, aby rządząca większość nie była związana ograniczeniami konstytucyjnymi ani nie musiała podlegać kontroli.

2.5. Pluralistyczne społeczeństwo obywatelskie przestrzegające zasad demokracji i liberalizmu konstytucyjnego to kluczowy element liberalnych demokracji. Obywatele angażujący się publicznie w działalność organizacji społeczeństwa obywatelskiego lub nieformalne formy aktywności tworzą społeczeństwo obywatelskie, które pełni rolę pośrednika między państwem a obywatelami. Oprócz wyrażania interesów obywateli, dostarczania wiedzy technicznej w procesie legislacyjnym oraz kontroli decydentów politycznych społeczeństwo obywatelskie przyczynia się do budowania wspólnoty i pełni funkcję integracyjną poprzez wzmacnianie spójności społecznej i budowanie tożsamości. Ponadto wiele organizacji społeczeństwa obywatelskiego, zwłaszcza partnerzy społeczni, zajmuje się praktyczną działalnością nienastawioną na zysk i realizuje cel charytatywny lub inne cele związane z interesem ogólnym, w tym organizuje różne formy wzajemnej pomocy.

2.6. Dynamiczne społeczeństwo obywatelskie ma kluczowe znaczenie dla funkcjonowania liberalnych demokracji, lecz jego przeciwnicy również angażują się politycznie i tworzą formalne organizacje lub nieformalne stowarzyszenia. Takie społeczeństwo nieobywatelskie nie przestrzega zasad demokracji i liberalizmu konstytucyjnego, lecz promuje ideę demokracji nieliberalnej. Korzysta ono z praw udziału w życiu politycznym w celu zniesienia ustanowionego systemu kontroli i równowagi, praworządności i niezawisłego sądownictwa oraz ograniczenia wolności mediów. Dąży do ograniczenia praw i swobód obywatelskich oraz minimalizacji ochrony mniejszości. Zamiast integrowania społeczeństwa i wzmacniania spójności społecznej społeczeństwo nieobywatelskie promuje wyłączną, nacjonalistyczną narrację społeczną wykluczającą wielu obywateli, zwłaszcza mniejszości.

2.7. Populizm to płytką ideologią, która twierdzi, że istnieje jednolity naród o spójnej woli. Populiści głoszą, że są jedynymi i prawdziwymi przedstawicielami tejże woli. Populizm nie oferuje jasnej definicji narodu, wymyśla zaś wrogów i przeciwników (np. elity) i twierdzi, że utrudniają oni ludziom wypełnianie ich prawdziwej woli. W debatach politycznych populiści grają na emocjach, by wzbudzić strach.

3. Kontekst

3.1. Demokracja jest atakowana przez populizm – obecnie występujący głównie pod postacią skrajnie prawicowych partii i ruchów. Podważają one demokrację, prawa podstawowe i praworządność, w tym ochronę mniejszości, wzajemne kontrole i równowagę oraz wyraźne ograniczenia nałożone na władzę.

3.2. W niektórych państwach członkowskich ugrupowania te weszły już do rządu. Wszędzie twierdzą one, że reprezentują „prawdziwą” wolę ludzi w opozycji do woli elit. Składają fałszywe obietnice, nie uznają problemów politycznych, takich jak zmiana klimatu, oraz chcą zniszczyć projekt europejski i jego osiągnięcia.

3.3. EKES zwraca uwagę, że niektórzy obywatele słuchają populistów i ekstremistów, gdyż czują się rozczarowani, niekoniecznie zaś w pełni popierają ich programy polityczne. Rosnące nierówności pod względem bogactwa i dochodów oraz ubóstwo stanowią podatny grunt dla grup prawicowych, aby promować nacjonalizm w odpowiedzi na globalizację.

3.4. Mimo wyzwań dotyczących sprawowania władzy i gospodarki, takich jak brak równości, Europa pozostaje liderem liberalnej demokracji na świecie – podziwianym przez wielu ludzi żyjących w systemach autokratycznych.

3.5. Pluralistyczne społeczeństwo obywatelskie jest jedną z cech demokracji liberalnej i stanowi fundament wszelkich porozumień konstytucyjnych opartych na wolnościach obywatelskich i praworządności. EKES utworzył grupę ds. praw podstawowych i praworządności w celu obrony tych zasad, ponieważ uważa, że otwarte społeczeństwo obywatelskie i wolności obywatelskie są obecnie zagrożone przez tendencje autorytarne. Wolność i otwarte społeczeństwo obywatelskie są nie do pogodzenia z ideą demokracji nie-liberalnej czy sterowanej.

3.6. EKES uważa, że społeczeństwo obywatelskie ma do odegrania fundamentalną rolę w zachowaniu liberalnej demokracji w Europie. Jedynie silne i zróżnicowane społeczeństwo obywatelskie może bronić demokracji i wolności oraz chronić Europę przed pokusą autorytaryzmu.

3.7. Silne, pluralistyczne i niezależne społeczeństwo obywatelskie jest we wszystkich systemach demokratycznych wartością samą w sobie. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego odgrywają kluczową rolę, jeśli chodzi o promowanie europejskich wartości, pomaganie społecznościom w organizowaniu się i mobilizowanie obywateli na rzecz dobra publicznego.

3.8. EKS odnotowuje kurczenie się zaufania do UE na całym kontynencie oraz eskalację napięć z mniejszościami, ksenofobię, rosnący poziom korupcji, nepotyzm i słabe instytucje demokratyczne w niektórych krajach. W tej sytuacji organizacje pozarządowe są często jedyną linią obrony i promowania fundamentalnych wartości projektu europejskiego takich jak poszanowanie praw człowieka, wolność, tolerancja i solidarność.

3.9. Artykuł 11 TUE zachęca instytucje europejskie do utrzymywania kontaktów z podmiotami społeczeństwa obywatelskiego, a zwłaszcza ze stowarzyszeniami.

3.10. Bogactwo i różnorodność stowarzyszeń oraz ich znaczenie w dialogu obywatelskim to wskaźniki jakości życia demokratycznego w danym kraju. Cele społeczne i obywatelskie stowarzyszeń mają zasadnicze znaczenie dla w pełni funkcjonującej demokracji szczególnie w okresie panującego rozczarowania.

3.11. EKES podkreśla jednak, że formy zaangażowania obywatelskiego nadużywające praw udziału w życiu politycznym w celu obalenia demokracji oraz zniesienia gwarancji praworządności i niezawisłego sądownictwa nie są częścią społeczeństwa obywatelskiego.

4. **Wkład społeczeństwa obywatelskiego w demokrację**

4.1. Obywatele UE mogą korzystać z prawa do demokratycznego udziału nie tylko dzięki czynnym i biernym prawom wyborczym, ale również poprzez działania społeczeństwa obywatelskiego. Organizacje pośredniczące EKES-u i europejskie sieci organizacji społeczeństwa obywatelskiego, takie jak „Społeczeństwo Obywatelskie Europy”, są ich głównymi forami reprezentacyjnymi na poziomie UE.

4.2. Jedynie gwarancja indywidualnych wolności, zwłaszcza wolności wypowiedzi, informacji, zgromadzeń i zrzeszania się, oraz ich egzekwowanie mogą stanowić podstawę pluralistycznej demokracji i indywidualnego uczestnictwa w życiu politycznym.

4.3. Niezawisłe sądownictwo jest gwarantem praworządności, praw podstawowych i praw człowieka oraz prawa do udziału w życiu politycznym. Niemniej jest ono zagrożone w niektórych częściach Europy. Obecnie prowadzone są działania prawne przeciwko Polsce i Węgrom w związku z naruszeniem praworządności⁽¹⁾.

4.4. Niezawisłe sądownictwo jest częścią mechanizmów kontroli i równowagi zapobiegających sytuacji, w której jakakolwiek część społeczeństwa zostaje na stałe zdominowana przez ugrupowanie polityczne. W szczególności nie wolno zmieniać zasad podejmowania decyzji politycznych w taki sposób, aby ktokolwiek został na stałe wykluczony z procesów decyzyjnych.

4.5. Podobnie kluczem do wszelkich porozumień konstytucyjnych opartych na wolności i praworządności jest nieprzekupna służba cywilna sprawnie realizująca usługi świadczone w interesie ogólnym, która szanuje prawa podstawowe i przestrzega ich i w ramach której urzędnicy mogą kontestować niezgodne z prawem instrukcje.

4.6. Sprawnie funkcjonująca liberalna demokracja potrzebuje również obywateli, którzy poprzez swoje zaangażowanie wnoszą wkład w budowanie społeczeństwa opartego na tolerancji, niedyskryminacji, sprawiedliwości i solidarności. Wymaga to prężnego społeczeństwa obywatelskiego, w którym obywatele dobrowolnie angażują się w działalność obywatelską. Ta dobrowolna praca opiera się na prawach określonych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. Jednocześnie obywatele są gwarantami wartości zapisanych w Karcie.

4.7. W demokracjach liberalnych niezależne społeczeństwo obywatelskie odgrywa zasadniczą rolę w kontrolowaniu instytucji politycznych i pociąganiu ich do odpowiedzialności, a także dba o to, by podmioty polityczne odpowiednio uzasadniały podejmowane decyzje. Dzięki krytycznemu monitorowaniu procesów decyzyjnych oraz ocenie wdrażania decyzji politycznych i ogólnie polityki publicznej społeczeństwo obywatelskie zapewnia przejrzystość i przyczynia się do lepszego sprawowania rządów.

4.8. Społeczeństwo obywatelskie jest szkołą demokracji oraz umożliwia udział w życiu politycznym i edukację obywatelską, która uzupełnia edukację publiczną.

4.9. Jednocześnie edukacja publiczna odgrywa również kluczową rolę w nauczaniu wartości demokratycznych i kształceniu postaw obywatelskich, umożliwiając młodym ludziom zaangażowanie się w działalność społeczeństwa obywatelskiego i korzystanie z przysługujących im praw i swobód obywatelskich.

4.10. Społeczeństwo obywatelskie buduje wspólnotę oraz spełnia funkcję integracyjną poprzez wzmacnianie spójności społecznej i kształtowanie tożsamości. W szczególności musi zachęcać obywateli do korzystania z przysługujących im praw, co przyczyni się do budowania europejskiej wspólnoty obywateli.

4.11. EKES podkreśla, że organizacje i inicjatywy społeczeństwa obywatelskiego mogą wykonywać swoje zadania tylko wtedy, gdy pozwalają na to ramy społeczne, polityczne i prawne.

5. **Obecne zagrożenia**

5.1. EKES uważa, że ekstremistyczne ugrupowania polityczne zagrażają obecnie w wielu dziedzinach europejskiemu społeczeństwu obywatelskiemu. Wyniki wyborów praktycznie we wszystkich państwach członkowskich wyraźnie wskazują na coraz większe poparcie dla tych ugrupowań oraz na fakt, że niektórzy obywatele tracą zaufanie do instytucji demokratycznych.

(¹) Np. Sprawa C-619/18, Komisja/Polska; sprawa w toku: C-78/18 Komisja/Węgry.

5.2. Na skrajnej prawicy politycznego spektrum populści i ekstremści zyskują na sile i z coraz większym powodzeniem normalizują rasizm i ksenofobię w Europie oraz dążą do zniszczenia spójności społecznej.

5.3. Prawicowi populści i ekstremści kwestionują osiągnięcia ruchów na rzecz emancypacji kobiet, przywołując przestarzały wzorek rodziny. Sprzeciwiają się równouprawnieniu płci i promują homofobię.

5.4. Polaryzacja społeczeństwa znajduje również odzwierciedlenie w powstaniu tzw. społeczeństwa nieobywatelskiego. Rośnie liczba organizacji pozarządowych i form aktywności obywatelskiej, które wykluczają część społeczeństwa. Nie podzielają one wartości europejskich, o których mowa w art. 2 TUE, przede wszystkim zaś praw człowieka i praworządności, a zamiast tego promują alternatywny, niedemokratyczny porządek polityczny.

5.5. Kultura debaty politycznej i społecznej zmienia się na coraz bardziej wulgarną, agresywną i spolaryzowaną, czemu sprzyja anonimowość internetu i mediów społecznościowych oraz kampanie dezinformacyjne. W tym kontekście wysiłki proeuropejskich podmiotów na rzecz informowania opinii publicznej o europejskich wartościach w większości nie zażegnały problemu z komunikacją w ramach projektu europejskiego.

5.6. Umiarkowani politycy w coraz większym stopniu przejmują populistyczne sposoby myślenia, czego przykładem jest brexit. Przedstawiciele nieliberalnej demokracji coraz częściej uzyskują dostęp do instytucji krajowych i ponadnarodowych. Daje im to platformę do szerszego rozpowszechniania swoich pomysłów.

5.7. Autorytarne rządy państw trzecich wspierają populistyczne i ekstremistyczne ruchy w Europie oraz zachęcają do zmiany kultury debaty w tradycyjnych mediach i w internecie za pośrednictwem środków finansowych i ukierunkowanej dezinformacji, których celem jest osłabienie stabilności UE.

5.8. EKES jest głęboko zaniepokojony tym, że proces transformacji systemów politycznych w Europie zapoczątkował tendencję w kierunku nieliberalnej demokracji. Reformy w niektórych państwach członkowskich zmierzają do ograniczenia rzeczywistego udziału wszystkich obywateli w podejmowaniu decyzji politycznych. Ponadto osłabia się prawnie gwarantowane warunki ramowe dla społeczeństwa obywatelskiego.

5.9. Jeżeli społeczeństwo obywatelskie ma pełnić funkcję podmiotu nadzorującego instytucje polityczne, musi dysponować niezbędnymi zasobami. Próby zahamowania finansowania ze źródeł niepaństwowych naruszają wolność zrzeszania się i funkcjonowanie demokracji.

5.10. Szczególnie niepokojący jest obserwowany od pięciu lat w Europie negatywny trend w kierunku ograniczania wolności mediów. Słaba baza ekonomiczna niezależnych mediów, likwidacja instytucjonalnej autonomii nadawców publicznych lub umożliwienie zakładania prywatnych monopolii w sektorze mediów, zwłaszcza tych kontrolowanych przez polityków rządowych, zagrażają czwartej władzy.

5.11. Szczególnie wzajemne splatanie się interesów politycznych i gospodarczych zwiększa zagrożenie, jakim dla demokracji jest korupcja. Należy krytycznie ustosunkować się do braku postępów w walce z korupcją w Europie. Pogorszenie sytuacji w niektórych państwach członkowskich tylko zwiększa to zagrożenie.

5.12. Wartość UE z punktu widzenia liberalnej demokracji jest niezaprzeczalna. W zjednoczonej Europie praworządność zastąpiła zasadę, według której ten, kto ma władzę, ten ma rację. Unia nadal nie posiada odpowiedniego mechanizmu gwarantującego skuteczne zachowanie demokracji i praworządności w państwach członkowskich. Jednak mimo tej słabości – lub być może z jej powodu – jest pierwszą linią obrony demokracji liberalnej w Europie.

6. Zalecenia dotyczące wzmocnienia odpornego społeczeństwa obywatelskiego w Europie

EKES zachęca wszystkie państwa członkowskie do poszanowania wartości unijnych określonych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) oraz do powstrzymania się od wszelkich prób ustanowienia demokracji nieliberalnej. Pluralistyczne i odporne społeczeństwo obywatelskie może istnieć i odgrywać rolę w ochronie demokracji jedynie, gdy aktywność polityczna nie stanowi zagrożenia dla obywateli. Jeżeli państwa członkowskie zwrócą się w kierunku autorytaryzmu, Unia musi w pełni wykorzystać obecne instrumenty prawne takie jak postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego i ramy UE na rzecz umocnienia praworządności z 2014 r.

6.1. Należy wyraźnie poinformować państwa członkowskie, że odejście od demokracji i praworządności jest niedopuszczalne w UE.

6.2. EKES zwraca uwagę na procedurę przewidzianą w art. 7 TUE umożliwiającą Radzie – w przypadku poważnego naruszenia przez państwo członkowskie wartości, o których mowa w art. 2 TUE – odebranie prawa głosu w tej instytucji.

- 6.3. EKES ponawia swój apel – poczyniony wspólnie z Parlamentem Europejskim – o stworzenie europejskiego semestru demokracji oraz europejskiego mechanizmu kontroli praworządności i praw podstawowych⁽²⁾. Proponuje utworzenie tablicy wyników w zakresie demokracji, która m.in. odzwierciedlałaby warunki ramowe działalności społeczeństwa obywatelskiego i zawierała konkretne zalecenia dotyczące reform.
- 6.4. Osoby występujące przeciwko demokracji powinny zostać wykluczone ze swojej partii politycznej na szczeblu europejskim i z grupy politycznej w Parlamencie Europejskim.
- 6.5. Zdaniem Komitetu należy rozważyć mechanizm, za pomocą którego niewdrożenie zaleceń dotyczących reformy mogłoby doprowadzić do nałożenia korygujących środków gospodarczych.
- 6.6. EKES z zadowoleniem przyjmuje wniosek Komisji w sprawie lepszej ochrony budżetu UE przed ryzykiem finansowym związanym z uogólnionymi brakami w zakresie praworządności w państwach członkowskich jako krok we właściwym kierunku⁽³⁾.
- 6.7. Środki wstrzymane na mocy nowego mechanizmu nie mogą wpływać na beneficjentów w społeczeństwie obywatelskim, którzy powinni otrzymywać bezpośrednie wsparcie ze strony UE.
- 6.8. Niemniej EKES krytycznie podchodzi do tego, że mechanizm ten skupia się wyłącznie na kwestii należytego zarządzania finansami. Wzywa do ustanowienia przepisów umożliwiających wszycanie postępowań w przypadku niedociągnięć w zakresie demokracji i praworządności, które nie są bezpośrednio związane z należyтым zarządzaniem finansami.
- 6.9. EKES z zadowoleniem przyjmuje propozycję Komisji Europejskiej dotyczącą utworzenia w następnych WRF nowego klastra „Inwestowanie w ludzi, spójność społeczna i wartości”, co pomoże wzmocnić odporność europejskiego społeczeństwa obywatelskiego. Ze szczególnym zadowoleniem przyjmuje utworzenie nowego Funduszu „Sprawiedliwość, Prawa i Wartości”, w sprawie którego wydał już opinię⁽⁴⁾.
- 6.10. EKES proponuje, by nowe WRF były wystarczająco elastyczne w celu umożliwienia Komisji zwiększenia wsparcia dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, gdyby rządy krajowe zmniejszyły środki lub zaprzestały finansowania ze względów politycznych. To dodatkowe finansowanie nie powinno zastępować finansowania krajowego w perspektywie długoterminowej. W miarę możliwości powinno iść w parze ze zmniejszeniem wsparcia dla danego państwa członkowskiego w innych dziedzinach.
- 6.11. Komitet podkreśla również, że organizacje społeczeństwa obywatelskiego i inicjatywy otrzymujące finansowanie UE w ramach nowych WRF muszą wyraźnie zobowiązać się do przestrzegania wartości europejskich zapisanych w art. 2 TUE. Organizacje opowiadające się za zniesieniem demokracji lub państwa prawa czy szerzące rasizm i ksenofobię powinny zostać wykluczone ze wsparcia.
- 6.12. Mając na uwadze zmieniające się wzorce udziału obywateli oraz rosnącą liczbę nieformalnych i spontanicznych inicjatyw, EKES apeluje do unijnych organów ustawodawczych o dalsze zmniejszenie obciążeń administracyjnych związanych z procedurami stosowania, wdrażania i rachunkowości odnośnie do projektów wspieranych przez UE oraz o udostępnienie specjalnych instrumentów wsparcia dla małych inicjatyw i organizacji.
- 6.13. EKES wzywa Komisję Europejską do lepszego informowania o istniejących instrumentach wsparcia dla społeczeństwa obywatelskiego i ukierunkowania tych informacji przede wszystkim na podmioty w oddalonych regionach państw członkowskich.
- 6.14. W celu poprawy przestrzegania warunków kwalifikowalności do wsparcia oraz zasad należytego zarządzania finansami przez podmioty społeczeństwa obywatelskiego EKES wzywa Komisję do zwiększenia inwestycji w budowanie potencjału społeczeństwa obywatelskiego.
- 6.15. Komitet proponuje utworzenie lub wzmocnienie transgranicznych instrumentów tworzenia sieci kontaktów organizacji społeczeństwa obywatelskiego.
- 6.16. EKES wzywa państwa członkowskie, by wprowadziły środki wsparcia dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, bez uszczerbku dla usług publicznych i sprawiedliwości podatkowej. Mając na uwadze wkład wnoszony przez organizacje pozarządowe, może to polegać np. na umożliwieniu ograniczonego odliczenia od podatku składek członkowskich, datek i darowizn.
- 6.17. Komitet apeluje do Komisji o przedstawienie wniosków dotyczących lepszego wdrożenia dyrektywy w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów⁽⁵⁾, tak aby promować wolontariat i aktywność obywatelską w życiu zawodowym.

⁽²⁾ Dz.U. C 34 z 2.2.2017, s. 8.

⁽³⁾ Dz.U. C 62 z 15.2.2019, s. 173.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 62 z 15.2.2019, s. 178.

⁽⁵⁾ COM (2017) 253; Dz.U. C 129 z 11.4.2018, s. 44.

6.18. EKES popiera apel Parlamentu do Komisji o przedstawienie wniosku dotyczącego utworzenia europejskiego statutu towarzystw wzajemnych, stowarzyszeń i fundacji ⁽⁶⁾. Uzupełniający europejski statut prawny lub – jako pierwszy krok – alternatywny system oficjalnej międzyinstytucjonalnej akredytacji byłby pomocny dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które nie posiadają już wystarczającej ochrony prawnej we własnych państwach członkowskich.

6.19. EKES uważa, że warto by zbadać, dlaczego inicjatywa ta nie została wdrożona, a jednocześnie dążyć do zawarcia międzyinstytucjonalnego porozumienia – swego rodzaju znaku rozpoznawczego dla organizacji pozarządowych. Komitet powinien rozważyć tę możliwość.

6.20. EKES wzywa instytucje UE do wdrożenia postanowień art. 11 TUE oraz dalszego umacniania demokracji uczestniczącej na szczeblu unijnym poprzez zaangażowanie stowarzyszeń przedstawicielskich i społeczeństwa obywatelskiego. Należy przejść od konsultacji do prawdziwego dialogu.

6.21. Aby zapobiec utracie zaufania obywateli do instytucji europejskich, polityka europejska musi przynosić konkretne korzyści w życiu codziennym obywateli a ludzie muszą o tym wiedzieć.

6.22. Odporne społeczeństwo obywatelskie potrzebuje solidnego środowiska społecznego. Decydenci na szczeblu krajowym i europejskim muszą zająć się tą kwestią oraz zapewnić stabilność społeczną za pomocą integracyjnych systemów edukacji, wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, konkurencyjnych i innowacyjnych gałęzi przemysłu, dobrze funkcjonujących rynków pracy, sprawiedliwych podatków oraz skutecznych usług publicznych i systemów zabezpieczenia społecznego. W przeciwnym razie niepokoje społeczne i absencja wyborcza lub rosnący ekstremizm podważą fundamenty liberalnej demokracji. Prawa społeczne i gospodarcze są nierozłącznie związane z prawami obywatelskimi i politycznymi.

6.23. Silni partnerzy społeczni – jako filar, na którym opiera się społeczeństwo obywatelskie – mają kluczowe znaczenie dla stabilizacji europejskich demokracji. Do obrony fundamentalnych wartości europejskich potrzeba społeczeństwa obywatelskiego w całej jego różnorodności.

Bruksela, dnia 20 marca 2019 r.

Luca JAHIER

Przewodniczący

Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽⁶⁾ Oświadczenie PE z 10 marca 2011 r.